

За понятията езикова личност и лингвокултурна личност в лингвокултурологията

Румяна Петрова и Боян Денизов

About the terms 'language personality' and 'linguocultural personality' in linguistic culturology. By Roumyana Petrova and Boyan Denizov. The paper traces the major current views of the term 'linguistic personality' as a key concept in linguistic culturology and proposes the term 'linguocultural personality' as more relevant to the true character of the discipline. The well-known twentieth-century English prose writer William Somerset Maugham is proposed as an embodiment of a linguocultural personality of very high standing for his specific artistic representation of the English character.

Key words: Linguistic culturology, English literature, Englishness, linguistic personality, linguocultural personality, homo loquens.

След близо двадесетгодишното си съществуване лингвокултурологията се наложи като една от най-перспективните научни дисциплина в антропологическата парадигма на съвременната хуманитаристика. Лингвокултурологията непрестанно черпи опит от различни направления в езиковедската наука и науката за културата, в резултат на което в този сравнително кратък отрязък от време тя успя значително да разшири своя предмет на изследване и да утвърди статуса си чрез създаване на нови раздели като аксиологическа лингвистика (В.И.Карасик, Г.Г.Слишкин), лингвоконцептология (Ю.С.Степанов, Г.Воркачов), лингвоперсоналогия (Н.П.Нерознак, Н.Д.Голев, В.И.Карасик, Т.И.Киркинская), съпоставителна лингвокултурология (Г.М.Алимжанова), лингвокултурна паремииология и фразеология (В. Н. Телия, а у нас Р. Петрова, П. Трендафилова, Е. Недкова и др.) и др. През този период понятиятният инструментариум на лингвокултурологията претърпя немалко промени. Термините постоянно се уточняваха и развиваха. Последователите на лингвокултурологията у нас не останаха встрани от тези бурни процеси. Те не само прилагаха опита на основоположниците на лингвокултурологията в Русия и на учени от други краища на света (Евразия и Европа, САЩ, Австралия и др.), но разработваха и нови, оригинални подходи.

Настоящата разработка е посветена на едно от най-централните понятия в лингвокултурологията, тясно свързано с понятието *картина на света – езиковата личност*. Ще направим опит въз основа на известните ни до момента виждания за значението на това понятие да обосновем въвеждането на друг негов вариант – *лингвокултурната личност*. Убеждението ни е, че това название не само обхваща всички същности и определящи черти на понятието *езикова личност* така, както са развити до този момент, но и още по-точно отразява специфичния характер на лингвокултурологията като интегративна хуманитарна дисциплина, обединяваща езикознанието и науката за културата. За пример ще се обърнем към англоезичната литература и по-точно към личността и творчеството на бележития майстор на английската проза от първата половина на XX век Уилям Съмърсет Моъм.

ИЗЛОЖЕНИЕ

От прегледа на рускоезичните лингвокултурологични съчинения и разработките на българските изследователи по темата за езиковата личност се очертава широк кръг от схващания, всички от които възхождат от линията, започната през 1930-те години от академик Виктор Владимирович Виноградов [1] и продължена през 1980-те години от Георгий Исаевич Богин [2] и Юрий Николаевич Караулов [3]. Налице са три пътя към разкриване същността на понятието. Първият обхваща преобладаващата част от съчиненията, където се прави повече или по-малко изчерпателен преглед на предишни и по-нови трактовки на понятието *езикова личност* и то се разглежда в контекста на различни школи и направления и в съпоставка с други сродни понятия

(Р. П. Дронсейка [4], Ю. С. Степанова [5], Н. Н. Менкова [6], Л. М. Салимова [7], Н. В. Юдина [8] и мн. др.). Втората, по-малобройна група учени (С. Г. Воркачов, [9] В. В. Воробьев [10], В. В. Карасик [11], В. И. Тхорик [12], Р. Русев [13], М. Симеонова [14]), някои от които попадат отчасти и в първата група, се опират на станалите класически определения на Виноградов, Богин и Караулов, но предлагат малко по-различни виждания. Третата група обхваща лингвокултурологични изследвания от емпиричен тип, които въз основа на прецедентни текстове на руски, български, английски (в неговия британски, американски, австралийски и др. варианти), иврит, немски и пр. естествени езици възсъздават определена картина на света заедно с образа на съответната езикова личност в смисъла на национален или етнически тип (Ю. Н. Караулов и Ю. Н. Филипович [15], В. А. Маслова [16], Клиф Годард и А. Вежбицка [17], А. Вежбицка [18; 19], Н. В. Поспелова [20], И. С. Прокудина [21], М. Алмалех [22; 23], Р. Петрова [24; 25], А. Г.-Б. Салахова [26] и др.), или реконструират образа на личност, която е представителна за дадена лингвокултура – най-често творец на поезия, проза, публицистични, политически, научни и др. съчинения или някаква друга видна историческа, политическа, обществена, духовна и пр. фигура (Т. А. Бочкарева [27], М. Симеонова [28], Р. Русев [29, 30, 31, 32], Л. М. Салимова [33], И. В. Грекова [34]).

Според широко разпространеното в рускоезичната езиковедска наука схващане на Юрий Н. Караулов за езиковата личност, тя е “съвкупността от тези способности и характеристики на човека, които обуславят създаването и възприеманите от него речеви произведения (текстове) и които се различават по три признака: 1) степента на структурна езикова сложност 2) дълбочината и точността на отражението на действителността и 3) целенасочеността”. [35] Езиковата личност, с други думи, е носителят на даден език с неговите възможности да говори и пише, да чете, слуша, разбира и възпроизвежда текстове на този език. Лингвокултурологията поставя особен акцент на това, че като продукт на своята лингвокултура езиковата личност е по необходимост закотвена в конкретна езикова традиция. От друга страна всяка личност обладава възможности за свобода и творчество, но нека подчертаем, че тези качества са твърде различни за всеки отделен човек. Както справедливо отбелязва Ю. Н. Поспелова в първата част на статията си „Американската езикова личност в лингвокултурологичен контекст”, цитирайки с. 159 от монографията на Е. Н. Белая *Теория и практика на межкултурната комуникация* (2011г.) „[в]сяка езикова личност е уникална, тя притежава собствено „знание“ на езика и особености на използването му. Необходимо е обаче да се отдели националната инвариантна част в структурата на езиковата личност. Нека подчертаем, че не съществува езикова личност въобще, езиковата личност винаги е национална, винаги принадлежи към определено лингвокултурно съобщество. Езиковата личност притежава културно-обусловена менталност, картина на света и система от ценности, тъй като чрез езика човек получава представа за света и обществото, от което е част, за неговата култура. Тя – твърди Белая – винаги се придържа към определени поведенчески и културни норми.” [36]

В духа на това схващане звучи и определението на езиковата личност на известния лингвоконцептолог С. Г. Воркачов: „Под езикова личност се разбира човека като носител на език, взет от гледна точка на способността му за речева дейност, т.е. комплексът от психофизически свойства на индивида, които му позволяват да произвежда и възприема речеви произведения – речева личност. Под „езикова личност“ се разбира също съвкупността от особеностите на вербалното поведение на човека, който използва езика като средство за общуване – комуникативна личност. И накрая, под „езикова личност“ можем да разбираме закрепеният предимно в лексическата система базов национално-културен прототип на носителя на определен език, своего рода „семантичен фоторобот“, съставен въз основа на миогледни нагласи и предпоставки, ценностни приоритети и

поведенчески реакции, отразени в речника – речникова, етносемантична личност.” [37]

Както се вижда, последната съставка в структурата на езиковата личност според Воркачов е същата тази повтаряща се етнокултурна и национална характеристика, обща за всички членове на езиковия колектив, за цялата лингвокултура.

В литературата понятието *езикова личност* често се разглежда заедно с понятието *homo loquens* (лат. говореща личност), като *homo loquens* или се определя като родово спрямо първото, или се схваща като негов синоним и между двете понятия не се прави разлика. Така например в своята монография *Лингвокултурология. Теория и методи* (1997г.) В. В. Воробъев, натоварва израза *езикова личност* със същото значение като *homo loquens* и ги използва като синоними. Освен на постановките на Ю. Н. Караулов, Воробъев се опира също и на разбиранията на философа Н. А. Бердяев и на други автори и предлага свое схващане, което може да бъде резюмирано по следния начин: за изследването на проблема за взаимодействието между езика и културата личността, която е средоточие на тяхната взаимовръзка, трябва да бъде разкрита така, както е изразена в езика, като езикова личност (*homo loquens*). Този израз е „усреднен аналог или корелат” на приетото в социалната психология понятие „базова (инвариантна) личност”, под което се разбира структура на личността (нагласи, тенденции, чувства), обща за всички членове на обществото. Съвкупността от постоянно действащи качества, от специфични културни доминанти позволява на основата на понятието „национална личност” да се говори за съответна „езикова личност”. Това е личността, изразена в езика (в текстовете) и чрез езика, личността, която може да бъде реконструирана на базата на значими за дадена култура езикови средства, т. е. на базата на прецедентните текстове. [38]

Виждаме, че в това определение съставката „базова (инвариантна) личност”, под което се разбира структура на личността (нагласи, тенденции, чувства), обща за всички членове на обществото, разбирано като народ и нация, обединени с един език, е отново в центъра на вниманието на изследователя.

Доста по-различна от трактовката на В. В. Воробъев на понятието *homo loquens* е тази на Л. А. Кошчей и А. А. Чувакин. Според двамата автори то е обект на съвременната филология и означава „сложно, многофункционално и противоречиво единство, отличаващо се със стремеж да разбира чуждите мисли и да крие своите, търсещо комуникативно сътрудничество със себеподобните и с братята си по разум и избягващо всякакво общуване, открито за диалог и криещо се в автодиалог, същество, което може да бъде разбрано в процесите на своята умствена, езикова и речева дейност”. [39] Както се вижда, предложеното определение е по-скоро психологическо, отколкото лингвистично и културно, тъй като извежда на преден план сложността, противоречивостта и парадоксалността на човешкия характер, а не толкова способността на човека за разбиране и продуциране на текстове.

За същността на езиковата личност пише и известния лингвокултуролог В. И. Карасик. В монографията си *Езиков кръг. Личност, концепти, дискурс* (2002г.), ученият постулира необходимостта от анализането на езиковата личност от три различни гледни точки: на етнокултурната лингвистика, психологията и социологията. Според В. И. Карасик етнокултурният анализ следва да е ориентиран спрямо дихотомиите *свой: чужд* и *роден език: чужд език*, което само по себе си представлява теоретична предпоставка за провеждане на съпоставителни лингвокултурологични изследвания. Друга плодотворна идея на В. И. Карасик е тази за социологичен, или, казано още по-точно, социолингвистичен анализ на езиковата личност: „Един от възможните подходи към изучаването на езиковата личност може да представлява отделянето на релевантните признаци на моделната личност, т.е. на типичния представител на определена етносоциална група, който може да бъде

разпознат по специфичните характеристики на вербално и невербално поведение и произхождащата от тях ценностна ориентация. Такива например са руският интелгент, английският аристократ, немският офицер. Моделната личност представлява прототипен образ, чиито граници са във висока степен променливи.” [39]. Типът анализ, предложен от учения, според нас може с успех да намери приложение в лингвокултурния анализ на художествени творби, област, която е все още твърде слабо разработена.

Безспорно всеки човек като езикова личност търпи непрекъснато влияние на различни културни фактори. На тази страна на езиковата личност е посветена дисертацията на Владимир Илич Тхорик *Езиковата личност: лингвокултурологични аспекти* (Краснодар, 2000г.), в чиито реюмиран вариант (автореферат) откриваме мисли, които са в пълно съзвучие с темата на настоящата работа: „Езиковата култура на личността се формира при взаимодействието на феномените „култура на езика” и „култура на речта”. В основата ѝ лежат знания за нормите на писмената и устна реч, възможностите на системата за изразяване на смисъл, изучаването на образци на художествени, публицистични и някои други риторически текстове, създадени от класици.” В. И. Тхорик специално подчертава следното: „при анализа на езиковите средства у езиковата личност се изработва художествено мислене и художествен вкус. Културата на речта е част от многото съставки, които изграждат уменията за ползване на изразните средства на езика. Чертите на езиковата личност се определят не толкова от количеството, но и от качеството на прочетеното и свойствата на създаваните от нея речеви произведения се определят от основните характеристики на текстовете, с които личността най-често борави.” [40]. Другояче казано, за езиковата личност с пълно право може да се отнася максимата: „Ти си това, което четеш”.

Последната идея отправя към оригинален изследователски проект на Л. М. Салимова, в който авторката си поставя за цел да опише елитарната езикова личност, в случая – словесния образ на видния философ, литературен историк и критик, културолог, езиковед и семиотик Юрий Михайлович Лотман. [41] Интересно е да се отбележи, че подобни изследвания вече са правени от българските учени Руси Русев (за езиковата личност на Димитър Маринов, Михаил Арнаудов, Захари Стоянов, Ангел Кънчев и др. [42, 43, 44, 45]) и Маргарита Симеонова, която е автор на първото у нас пространно изследване на езиковата личност на Васил Левски. [46]

Няколкома виждания за езиковата личност, изложени накратко по-горе, разкриват една сложна и твърде динамична картина, което е свидетелство за интерес към темата. Нека се опитаме да внесем по-голяма яснота и обобщим казаното дотук, като използваме метафората на скалата. От едната страна на скалата може да се разположи образът на средноаритметичния, базов, усреднен, абстрактен, стереотипен представител на дадена лингвокултура, на другия край – определена ярка личност, водещ представител, образец, висша еманация на същата тази лингвокултура, а по средата могат да бъдат позиционирани разновидностите на тези два крайни типа. Всички те без изключение са личности, които са или типични и харатерни в смисъл на „средностатистически”, или отново типични, но в смисъл на представителни и образцови за дадена лингвокултура. Това е така, защото по своята същност всяка национална и/или етническа култура (заедно със съответстващата ѝ лингвокултура) е едновременно еднородна и разнородна, и то в смисъл на йерархична. Еднородна е дотолкова, доколкото обхваща голяма група от хора, говорещи един и същ език. Преобладаващият брой от тези хора обикновено са с езикови знания, съзнание и поведение, които не надхвърлят определено базово равнище. Но на върха на същата лингвокултура стоят неколцина творци на словото, които са част от същата езикова общност, но са автори на оригинални и понякога върхови творби на същия този език. Именно тези индивидуални художествени, научни и др. творби заемат място в съкровищницата

на националната култура и често са част от най-стойностните постижения на човечеството, т.е. те имат национално и общочовешко значение. По средата на скалата се намират различни други нейни представители, които макар и не еталонни и елитарни, са не по-малко типични и характерни за нея.

Николай А. Бердяев пише, че „[в]еличието на един народ, неговият принос в историята на човечеството се определят не от могъществото на държавата, не от развитието на икономиката, а от духовната култура“. [47] Философът неведнъж подчертава, че всенародно и колективно творчество няма, че творчеството е акт на свободната воля и може да бъде само индивидуално, но че в своето индивидуално творчество творецът изразява духа на народа и то „много по-силно, отколото самия народ в своя колективен живот“. [48] Убеждението ни е, че менно в този порядък на мисли трябва да се разсъждава за лингвокултурните личности от по-висок ранг, които са представителни за своя народ, език и култура.

Очертаното дотук разбиране на лингвокултурата и ролята на личността в нея ни дава основание да предложим на мястото на термина *езикова личност* съчетанието *лингвокултурна личност* със значение „личност, която е типична и/или представителна за дадена лингвокултура“. Този израз не само не изключва значенията на вече известните определения на израза *езикова личност*, но има и няколко важни предимства. Първото и най-голямо предимство е, че не се покрива с философския термин *homo loquens*. Човекът е сложна съвкупност от различни измерения на личността и битува в няколко плана: мислеща, произвеждаща оръдия на труда, играеща, юридическа, икономическа и пр. личност (срв. *homo sapiens*, *homo faber*, *homo ludens*, *homo oeconomicus*). В тази парадигма понятието *homo loquens* се разбира като личността, изразена в и чрез езика въобще, езика *per se*, а не толкова чрез конкретен език в съчетание с конкретната култура, обозначаваема от него и съхранявана и предавана на поколенията чрез прецедентните текстове на този език. Прилагателното *лингвокултурна* в израза *лингвокултурна личност* е производно на съществителните *лингвокултура* и *лингвокултурология* – наука за сложната и неразривна връзка между езика, културата, личността и обществото. Така още в плана на израза е денотирана закотвеността на всеки човек в определена сплав от култура заедно с езика, на който тя битува, в сложното единство от определена фонетична и граматична система, лексикон, фразеологично и паремийно богатство и своеобразна менталност и картина на света наред със специфичен набор от поведенчески стереотипи и ценности, съхранявани в прецедентните имена и текстове, в словесната устна и писмена традиция на народа и творците, произлезли от него. Предложеният от нас израз поставя акцент не само върху говорното умение на човека и върху езиковото му съзнание и производната от него култура като най-определящи признаци на личността, върху своеобразния етнически и национален характер на личността и мястото ѝ в структурата на обществото, но същевременно и върху нейната изявеност, изключителност и уникалност, изразяващи се в способност за индивидуално словесно творчество с високи качества.

У нас изразът *лингвокултурна личност* е употребен вместо израза *езикова личност* може би за пръв път в монографията *Български паремии за присмех и похвала* на Румяна Петрова (2013г.). [49]

Езикът е абстракция и той се проявява конкретно чрез речта и писменото слово, чието най-ярко и богато изражение са големите литературни произведения на дадена лингвокултура.

Като ярък пример за лингвокултурна личност за английски език в по-ново време можем да посочим британския писател Уилям Съмърсет Моъм (1874–1965).

Кои са мотивите да определим именно Моъм като лингвокултурна личност в рамките на англоезичната култура на 20 век?

Няколко са важните причини за това според нашето виждане. Преди всичко Моъм е бил изключително популярен автор приживе. Още в първите години на ХХ век той се утвърждава чрез пиесите си, романите и разказите. Те са едни от най-често гледаните и четените по онова време. Още първият му роман – “Лайза от Ламбет”, публикуван в 1897г., когато авторът е само на двадесет и три години, се разпродава за седмици и е една от причините Моъм да изостави медицинската професия и да се отдаде изцяло на литературата. По-късно, през 1908г., Моъм успява да постави рекорд: едновременно четири негови пиеси се играят в Лондон. От това време е и прочутата карикатура в „Пънч“ – Шекспир завистливо гледа афишите с пиеси на Моъм. [50] Неговите произведения успяват да надминат по продажби тези на мнозина негови също популярни съвременници като Джоузеф Конрад и Робърт Луис Стивънсън. [51] При това тези творби са и много превеждани на други езици. Така че може съвсем определено да се каже, че той е бил един от най-влиятелните автори на своето време. По-късно неговата популярност спада в някаква степен, но въпреки това си остава доста значима до ден днешен. По романите на Моъм са създадени 7 филма, последният засега – „Цветният воал“ – през 2006г. – 40 години след смъртта на автора. Без съмнение тези филми още повече увеличават и без това голямата му популярност. Творбите на Моъм са много подходящи за филмиране поради факта, че Моъм държи много на сюжета за разлика от мнозина негови колеги и съвременници (както отбелязва изследователката на английския модернизъм Весела Кацарова, „[р]едица новаторски настроени автори заявяват, че най-големият им враг е сюжетът.“ [52]) В този смисъл Моъм не е модернист и не е бил харасван от критиката на своето време. Но никой не би могъл да оспори големия му талант на разказвач – талант, който дори големи писатели не винаги притежават. Според „Ню Йорк Ривю ъв Букс“ до 2004г. Моъм има продадени около 40 милиона екземпляра от творбите си – едно твърде впечатляващо число. [53]

Друга причина е неговото значително по обем творчество, както и неговото дълголетие. Моъм започва да пише и издава много млад и продължава да пише до края на живота си, който приключва на 91 години. Истина е, че последните години от живота си той пише все по-малко, но като цяло може да се впечатлим от обема на неговото литературно наследство: 20 романа, 9 сборника разкази, 31 пиеси, 7 тома публицистика, 7 филма по негови творби. [54]

Естествено, не би могло да се очаква това значително творчество да бъде еднакво стойностно. Разбира се, че в него има и по-слаби творби. А и количеството на написаното съвсем не е гаранция за художествените и естетически качества на текстовете, даже напротив. Моъм обаче съумява да съчетае това значимо по обем количество с доста високо качество. Въпреки, че критиката никога не го признава за голям писател и не го удостоява с награди както редица негови събратя по перо, все пак Моъм успява да се наложи сред утвърдените писатели на своето време. Самият той с присъщата си ирония отбелязва, че е „в първата редица на второстепенните писатели“. Все пак неговият роман „Души в окови“ се класира на 37-мо място сред 100-те най-големи англоезични романи на ХХ век според читателите и на 66-то място в същата класация според критиците. [55] В английския литературен канон Уилям Съмърсет Моъм присъства в раздела „Викторианска проза“ заедно с 24 други известни имена, сред които сестрите Бронте, Чарлс Дикенс, Робърт Луис Стивънсън, Марк Твен, Хърбърт Уелс, Хенри Джеймс и др. [56], макар че чисто времево неговото творчество е след края на Викторианската епоха, която приключва през 1901г. със смъртта на кралица Виктория. Тук обаче вероятно се има предвид фактът, че от литературна гледна точка Моъм стои по-близо до викторианците, отколкото до своите съвременници модернисти като Джеймс Джойс, Вирджиния Уулф, Дейвид Хърбърт Лорънс и др.

Най-сетне трябва да се спомене, че творчеството на Моъм е много тясно свързано със своето време и се явява представително за него. Почти винаги Моъм пише за времето, през което живее, с неговите проблеми, надежди, разочарования, ценности, илюзии. Мнозина писатели предпочитат да насочват вниманието си към миналото, други пък – към бъдещето. Моъм обаче твърдо се държи за съвремеността. Неговите читатели и зрители лесно могат да се идентифицират с героите му. Може би това е част от обяснението за неговата популярност. Героите му, макар и твърде своеобразни, са типични представители на английското общество.

Моъм живее в интересни и драматични времена, при това той често е в центъра на събитията. Той е свидетел на двете световни войни, на залеза на Британия и нейната империя и на бързото издигане на САЩ, на упадъка на аристокрацията и християнството и на утвърждаването на левите идеологии и егалитаризма, на променящата се роля на твореца в обществото, на настъпването на индустриалната и материалистична цивилизация, на „ревящите 20-те“ и на последвалия ги икономически и финансов крах. Всички тези значими събития намират своето място в творбите му. Освен това Моъм има изключително широк поглед към обществените процеси и явления, тъй като се движи в най-различни социални слоеве и общува с представители на всякакви професионални групи и класи – от висшата аристокрация до бедняците от предградията на Лондон или Париж.

Творчеството на Съмърсет Моъм е много широко и в чисто географски смисъл. През живота си авторът е пътешествал много. Той посещава различни страни, включително и екзотични, трудно достъпни и отдалечени от родната му Англия места. Дори само изброяването на страните, в които е пребивавал, ще отнеме няколко реда: Египет, САЩ, тихоокеанските островни групи Хавай, Самоа, Таити, Китай, Австралия, Малая (днес Малайзия), Бирма (днес Мианмар), Сиам (днес Тайланд), Мексико, Гватемала, Френска Гвиана, Индия, Турция, Япония [57]. Изброяваме само неевропейските страни по хронологичен ред. В много от тях Моъм пребивава неколккратно, при това понякога за дълги периоди от време. Тези пътувания му осигуряват огромен материал за литературните му произведения. Една от най-честите теми в творчеството му е белият човек – европейец или американец – който се сблъсква с различните, а често пъти и враждебни чужди култури и начини на живот. В този смисъл Уилям Съмърсет Моъм е предвестник на глобализацията с нейните предизвикателства и със свързания с нея проблем на идентичността, който той умело анализира.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Рядката работоспособност на Уилям Съмърсет Моъм в съчетание с неговото дълголетие, талантът му на разказвач и чувството му за хумор, умението му да вниква във вътрешния свят на героите, да разкрива истинските мотиви за поведението им и да изгражда ярки и запомнящи се образи и интригуващи, често ексцентрични съдби, необикновени и същевременно близки до тези на неговите читатели – всичко това го прави популярен и обичан автор в Англия, САЩ и навсякъде в англоезичния свят и в другите страни, където са преведени неговите творби. В тях Моъм пресъздава герои и типаж, характеризира най-разнообразни класи, обществени слоеве и професионални групи в английското и американското общество и в различни етнокултурни общности в Европа, Евразия и другаде по света в рамките на Британската империя. Няма да е преувеличено, ако кажем, че Моъм е автор на може би една от най-богатите и всеобхватни панорами на англоезичния свят сред писателите на ХХ век.

Високата познавателна и художествена стойност на творчеството на Уилям Съмърсет Моъм и неговата известност го превръщат в емблема на английската

култура от ХХ век, в представителна англоезична личност от висок порядък, в ярък пример на понятието *лингвокултурна личност*.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Виноградов, В. В. *Избранные труды. О языке художественной прозы*. Москва: „Наука“, 1980г. [1920–1930г.].
- [2] Богин, Г.И. *Модель языковой личности в её отношении к разновидностям текстов*. Автореф. дисс... док. филол. наук. – Ленинград, 1984.
- [3] Караулов, Ю. Н. Предисловие. Русская языковая личность и задачи ее изучения. – В: *Язык и личность*. Сб. статей. Москва: „Наука“, 1989г., с. 3–8.
- [4] Дронсейка, Р. П. Понятие языковая личность. – В: *Филологические науки/3. Теоретические и методологические проблемы исследования языка*. 2008г. – http://www.rusnauka.com/13_NPT_2008/Philologia/31792.doc.htm (11.07.2014).
- [5] Степанова, Ю. С. Языковая личность и аспекты ее изучения. – В: *Вестник Тюменского государственного университета, Филология*, 2012г., №1, с. 186–192.
- [6] Менькова, Н. Н. *Языковая личность писателя как источник речевых характеристик персонажей (По материалам произведений Б. Акунина)*. Дис. ... канд. филол. наук. Москва, 2004г., 175 с.
- [7] Салимова, Л. М. Элитарная языковая личность: перспективы исследования (на материале „Бесед о русской культуре“ Ю. М. Лотмана. – В: *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2013г. № 9. Ч. 2. С. 172–176. – http://philology.s-vfu.ru/?page_id=314 (10.07.2014).
- [8] Юдина, Н. В. Языковая личность в русской лингвистической традиции: диахронно-синхронный аспект. – В: *Respectus Philologicus*, issue 21 (26) / 2012, pp. 110–119. – www.ceeol.com (12.07.2014).
- [9] Воркачев, С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании. – В: *Филологические науки*, 2001г., № 1, с. 64–72.
- [10] Воробьев, В. В. *Лингвокультурология. Теория и методы*. Москва: РУДН, 1997г.
- [11] Карасик В.И. Оценочная мотивировка, статус лица и словарная личность. – В: *Филология. Philologica*. Краснодар, 1994г., с. 2–7.
- [12] Тхорик, В. И. *Языковая личность: Лингвокультурологический аспект*. Диссертация ... доктора филологических наук. Краснодар, 2000г., 304 с. – <http://www.dslib.net/jazyko-znanie/jazykovaja-lichnost-lingvokulturologicheskij-aspekt.html> (9.07.2014).
- [13] Русев, Р. К вопросу о новом видении языковой личности – В: *Наследие академика В. И. Борковского и проблемы современной лингвистики. Статьи, исследования, материалы*. Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2006г.
- [14] Симеонова, М. *Езиковата личност на Васил Левски*. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2007г.
- [15] Караулов, Ю. Н., Ю. Н. Филиппович. *Лингвокультурное сознание русской языковой личности. Моделирование состояния и функционирования*. Москва:
- [16] Маслова, В. А. *Лингвокультурология*. Москва: „Академия“, 2001г.
- [17] Goddard, Cliff and Anna Wierzbicka. Cultural scripts: What are they and what are they good for? – In: *Intercultural Pragmatics* 1–2 (2004), pp. 153–166.
- [18] Wierzbicka, A. *English: Meaning and Culture*. Oxford University Press, Oxford, etc., 2006.
- [19] Wierzbicka, A. *Experience, Evidence, and Sense: The Hidden Cultural Legacy of English*. Oxford University Press, Oxford, etc., 2010.
- [20] Поспелова, Н. В. Американская языковая личность в лингвокультурологическом контексте. – В: *Филологические науки. Вопросы теории и*

практики, №3, 21 (2013), в 2-х ч., ч. 1, с. 136–138. – <http://www.gramota.net/materials/2/2013/3-1/37.html>

[21] Прокудина, И. С. *Русская языковая личность в аспекте лингвокогнитивных стилей репродуцирования научного текста: на материале студенческих рефератов*. Автореф. дис. канд. филол. наук. Кемерово, 2009г. – <http://www.dissercat.com/content/russkaya-yazykovaya-lichnost-v-aspekte-lingvokognitivnykh-stilei-reproducirovaniya-nauchnog> (9.07.2014).

[22] Алмалех, М. *Цветът в Петокнижието. Езиковата картина на света*. София: УИ „Св. Климент в Стария завет. София: Издателска къща „Кибеа“, 2010г.

[24] Петрова, Р. *Културемите в Книга на притчите (The Book of Proverbs) в [Авторизираната версия на Библията (AV/KJB)]*. Русе: Лени Ан, 2012г.

[25] Петрова, Р. *Български паремии за присмех и похвала. Лингвокултурно изследване (скала на културемите)*. Русе: Издателски център на Русенския университет „Ангел Кънчев“, 2013г. – <http://lingvocult.uni-ruse.bg>

[26] Салахова, А. Г.-Б. *Конфесионална языковая личность: коммуникативные стратегии и тактики*. Монография. Челябинск: „Энциклопедия“, 2013г. – <http://www.academia.edu/5147017/> (12.07.2014).

[27] Бочкарева, Т.А. Жизненное и творческое кредо Ю. Нагибина: к проблеме реализации языковой личности в художественном тексте. – В: *Русская языковая личность в современном коммуникативном пространстве* [Текст]. Материалы международной научной конференции (22–23 ноября, 2012г.), отв. ред. Е. В. Белгородцева. Бийск: ФГБОУ ВПО „АГАО“, 2012г., с. 102–108.

[28] Симеонова, М., цит. съч.

[29] Русев, Р. Текст и личност в книгата на Димитър Маринов „Спомени из моя живот“, или „Моята биография“. – В: *Живата старина. Юбилеен сборник по случай 150 години от рождението на Димитър Маринов*. Русе, 1999г.

[30] Русев, Р. Академик Михаил Арnaudов – език и личност. – В: *Арnaudов сборник. Т. I*. Русе, 2000г.

[31] Русев, Р. Издателят Захари Стоянов – аспекти на езиковата личност. – В: *Захарий Стоянов и нашето време*. София, 2000г.

[32] Русев, Р. Ангел Кънчев – език и личност. – В: *Ангел Кънчев. Материали от кръглата маса по повод 150-годишнината от рождението на революционера*.

[33] Салимова, Л. М., цит. съч.

[34] Грекова, И.В. Образ автора в древнерусском житии и современном жизнеописание святого. – В: *Русская языковая личность в современном коммуникативном пространстве* [Текст]. Материалы международной научной конференции (22 – 23 ноября, 2012г.) / отв. ред. Е. В. Белгородцева. Бийск: ФГБОУ ВПО „АГАО“, 2012г., с. 108–111. – <http://www2.bigpi.biysk.ru/wwwsite/doc/sbornik1.pdf> (12.07.2014).

[35] Караулов, Ю. Н., цит. съч.

[36] Поспелова, Н. В., цит. съч., с. 136–137.

[37] Воркачев, С. Г., цит. съч., с. 65.

[38] Воробьев, В. В., цит. съч., с. 91 и следв.

[39] Кошчей, Л. А., А. А. Чувакин. Ното loquens как исходная реальность и объект филологии: к постановке проблемы. – В: *Филология и человек*, 2006г., № 1, с. 8–20.

[40] Тхорик, В. И., пак там.

[41] Салимова, Л. М., пак там.

[42] Русев, Р. Текст и личност в книгата на Димитър Маринов ... [вж. т. 29].

[43] Русев, Р. Академик Михаил Арnaudов – език и личност.

[44] Русев, Р. Издателят Захари Стоянов – аспекти на езиковата личност.

[45] Русев, Р. Ангел Кънчев – език и личност.

[46] Симеонова, М., цит. съч.

[47] Бердяев, Н. Царството на духа и царството на кесаря. – В: *Николай Бердяев. Съчинения в шест тома. Том 5, Философия на свободния дух*. Превод: Н. Попова. Обща редакция: проф. д-р Исак Паси. София: „Захарий Стоянов“, 2006г., с. 7–131, с. 65. Примерите след приведения цитат разкриват още по-добре мисълта на Бердяев: „Германия е била най-велика и се е намирала на върха на европейската култура не когато се е наричала империя на Бисмарк, а когато е била съставена от малки държави. Великата култура на Гърция е била свързана с една малка държава. Великият творчески подем на Италия през Възраждането е свързан с период от нейното раздробяване. Вярно е, че великото творчество в руската култура от XIX век е свързано с Великата империя, но цялата тази култура е била насочена срещу империята. Създаването на ценности от духовната култура съвсем не е пропорционално на държавната и икономическата сила, която притежават водещите страни.“ Интересни биха били паралелите с културата днес, в началото на XXI век.

[48] Бердяев, Н., цит. съч., с. 68.

[49] Петрова, Р. *Български паремии за присмех и похвала*..., с. 37. Търсенето в google на 13 юли 2014г. на израза *лингвокултурна личност* не показва никакви резултати, докато сходните изрази *лингвокултурна общност*, *лингвокултурна ситуация* и др. под. демонстрираха много висока честотност.

[50] Wikipedia. (5 June 2014).

[51] Iyer, Pico. Summing Him Up. – In: *The New York Review of Books*, 16 Dec. 2004. – www.nybooks.com (26 May 2014).

[52] Кацарова, В. *От неовикторианство към постмодернизъм. Ангъс Уилсън*. София: СУ „Св. Климент Охридски“, Университетско издателство, 2003г.

[53] Iyer, P., цит. съч.

[54] Rogal, Samuel J. *A William Somerset Maugham Encyclopedia*. Westport. Connecticut. London: Greenwood Press, 1997. – <http://f3.tiera.ru/1/genesis/655-659/658000/e7b62fe2ac671106ff626c250b984a18> (June 2014).

[55] Rogal, S. J., цит. съч.

[56] www.modernlibrary.com (26 May 2014).

[57] www.wikiversity.org (26 May 2014).

[58] Rogal, S. J., пак там.

За контакти:

Доц. д-р Румяна Петрова, Катедра “Европеистика и международни отношения”, ФБМ, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888 811,
e-mail: roumyana.petrova@yahoo.com

Докторант Боян Денизов, Катедра “Европеистика и международни отношения”, ФБМ, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888 811,
e-mail: denizov@abv.bg

Докладът е рецензиран.